

گزارشی از سوره مبارکه زمر
محمدحسین شیخ شماعی

می‌خواهی با جبره‌نم را

تمام سوره در چند خط

کلمه زمر وصف ورود آدمیان است به بهشت و جهنم؛ گروه، گروه. شاید این سوره هم به این دلیل زمر نام گرفته است که بهشت و جهنم را در کانون توجه خود دارد. «زمر» یک سوره مکی است که با ۵۷ آیه‌اش فضایی ساخته‌اند از مهم‌ترین حرف‌های خداوند با انسان. این سوره با امر به عبادت خالصانه و تخطئه مردم نادانی که بت‌ها را به خیال نزدیکی به خداوند پرستش می‌کردند، شروع می‌شود و با شرح گوشه‌ای از عظمت خداوند ادامه می‌یابد؛ «او خالق زمین و آسمان است.» سپس این اوج را با یادآوری عجز انسان پیش‌تر به رخ می‌کشد و با ارائه تصویری از او در دو صورت خوب و بد در رفتارش نسبت به خداوند پایان کار را هم یادآور می‌شود؛ خسارت آشکار، نتیجه کفر و شرک و تکبر، و در مقابل، پاداش بی‌حساب محصول ایمان و شکر و احسان.

در آیات بعدی تصاویر مؤمنان و کافران روشن و روشن‌تر بیان می‌شود تا آن‌جا که زیبایی به اوج می‌رسد و آرامش انسان در حال یکتاپرستی که دلش به دست یک دلبر است با حالت شرک که میدان تلاش برای جلب رضایت ارباب‌های متفاوت است مقایسه می‌شود. ادامه آیات اشاره‌هایی است به انتخاب‌گری انسان و آن‌چه با انتخاب خود رقم می‌زند؛ بهشت یا جهنم. و البته باز لطف جلوه‌گری می‌کند که: ای خطاکارها، از رحمت خدا ناامید نشوید. بدین ترتیب آیات زمر در صفحات پایانی و پس از آن که مخاطب خود را در حالتی بین خوف و رجاء در نوسان داشته است، قیامت را پیش چشم می‌کشد تا اگر کسی به خواب مانده با این بیدارباش نهایی هوشیار شود که وقوع قیامت

نزدیک و ناگهانی است. به طور کلی سوره زمر قصد دارد زوایای مختلف انسان را در اعمال و رفتارشان در نسبتی که با خالق خود دارد بازنمایی کند و او را از این گذر به انتخابی درست در دو راهی خیر و شر، رستگاری و خسران و ضلالت و هدایت رهنمون سازد.

پیام گزیده‌ها

«حرف خدا را بر هر چه دیگران می‌گویند ترجیح بده (او را عبادت کن) و همین کار را هم تنها به خاطر خود خداوند انجام بده و نه خوش آمد دیگران» (آیه ۲)

«بندگی خدا تنها در ائین و شکلی پذیرفتنی است که خود او ترسیم کرده.» (آیه ۳)

«پرورنده و سرپرست شما خدائی است که شما را که در شکم مادرانتان و در پرده‌های سه‌گانه طی مراحل خلق کرد. همه چیز از آن اوست. هیچ خدایی جز او نیست. با این اوصاف و با وجود این نشانه‌های آشکار چرا تن به انحراف می‌دهید؟» (آیه ۶)

«هیچ گنهکاری گناه کس دیگر را بر دوش نمی‌کشد» (آیه ۷)

«کسانی را که از اطاعت حکومت‌های ناحق (غیرالهی) سرباز زدند [به سرانجامی خوب] بشارت بده» (آیه ۱۷)

«اگر کسی بدون تعصب نسبت به جهالت خود به حرف‌ها گوش دهد و بهترینشان را (که با عقل و منطق می‌سازد) انتخاب کند خداوند او را به راه درست هدایت می‌کند» (آیه ۱۸)

«خداوند فردی را مثال می‌زند که فرمانبر چند نفر است که دچار اختلاف نظر هم هستند. آیا وضعیت او با فردی که از یک نفر فرمان می‌برد و با دیگران کاری ندارد برابر است؟» (آیه ۲۹)

«بزرگ‌ترین ظلم این است که درباره خداوند یا از قول او چیزی را بگویی که

واقعیت ندارد و وقتی هم حقیقتی را به تو می‌گویند آن را دروغ بدانی. کسی که حقایقی را که فهمیده پنهان می‌کند خودش را به نفهمی می‌زند جایش جهنم است» (آیه ۳۲)

«کافی است بنده خدا باشی تا از هیچ کس جز او نترسی» (آیه ۳۶)

«خداوند به فرستاده‌اش می‌گوید: قرآن را از طریق تو برای مردم فرستادیم تا حقیقت برایشان روشن بشود اما تو در این که آن‌ها چه انتخابی می‌کنند اصلاً مسئول نیستی چرا که اگر کسی حق را قبول کند، به نفع خودش عمل کرده و آنکه نکند به کسی جز خودش ضربه نزده است» (آیه ۴۱)

ختم کلام

در روایات معصومین علیهم‌السلام نیز آمده که مسأله جبر و اختیار دریایی است که هر کس را توان آن نیست که در آن شنا کند. هرچند چنین است اما در کلام خداوند و سخنان معصومان علیهم‌السلام سرخ‌هایی برای روشن شدن قضیه و آرام گرفتن ذهن‌های پرسش‌گر وجود دارد. علاوه بر اشاره‌های آشکاری که در برخی آیات سوره زمر شده است روح حاکم بر همه آیات این سوره بلکه همه آیات الهی بیانگر مختار بودن انسان است و البته هیچ تنافی‌ای هم وجود ندارد با این آیات که: «کسی را که خداوند گمراه کند قابل هدایت نیست و کسی را که خداوند هدایت کند گمراه شدنی نیست» چرا که این خود انسان است که مقدمات و مسببات گمراهی یا هدایت خودش را فراهم می‌کند و خداوند هم بر اساس انتخاب انسان مسیر بدیختی یا نیک‌روزی او را هموار می‌سازد. شاهد این مدعا آیات ۵۳ و ۵۴ است که گمراهان را به بازگشت و تسلیم شدن در برابر فرمان‌های الهی فرا می‌خواند.

سوره زمر قصد دارد زوایای مختلف انسان را در اعمال و رفتارشان در نسبتی که با خالق خود دارد بازنمایی کند و او را از این گذر به انتخابی درست در دو راهی خیر و شر، رستگاری و خسران و ضلالت و هدایت رهنمون سازد.

